

Pohjois-Pohjanmaan liitto
Sepänkatu 20
90100 Oulu
kirjaamo@pohjois-pohjanmaa.fi

LAUSUNTO

12.5.2017

Dnro 260/2017

Asia: Paliskuntain yhdistyksen lausunto Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan luonnoksesta

Viite: Lausuntopyyntö 4.4.2017

POHJOIS-POHJANMAAN 3. VAIHEMAAKUNTAKAAVA

Kaavaluonnos

Pohjois-Pohjanmaalla on vireillä maakuntakaavan uudistaminen. Ympäristöministeriö on vahvistanut 1. vaihemaakuntakaavan 23.11.2015, jossa ratkaistiin mm. sellaisia poronhoidon kannalta merkittäviä asioita, kuten tuulivoimaan ja turvetuotantoon liittyvät kaavamerkinnot ja -määräykset. Pohjois-Pohjanmaan 2. vaihemaakuntakaavassa, joka valmistui 2016, teemana olivat kulttuuriympäristö, maaseudun asutusrakenne, virkistys ja matkailu, seudulliset materiaalikeskukset ja jätteenkäsittelyalueet sekä seudulliset ampumaradat. 3. vaihemaakuntakaava on tullut luonnoksena nähtäville. Siinä ovat teemana ilmasto ja energia. Kaavaan aiotaan merkitä mm. pohjavesi-, kiviaines-, mineraalipotentialiaali- ja kaivosalueita. Lisäksi maakuntakaavaa päivitetään muiden tarpeellisten alueidenkäyttöratkaisujen, kuten tuulivoimatuotannon, osalta.

Pohjois-Pohjanmaan kaava-alueelle sijoittuvat kokonaan tai osittain Kiimingin, Kollajan, Oijärven, Ikosen, Pudasjärven Livon, Pudasjärven, Pintamon, Taivalkosken, Hossa-Irnin, Kallioluoman, Oivangin, Alakitkan, Tolvan ja Akanlahden paliskunnat. Paliskuntien suurimmat sallitut eloporumäärät ovat yhteensä 24 700 poroa. Paliskunnissa oli poronhoitovuonna 2015–2016 yhteensä 722 poronhoitajaa. Poronhoidolla on alueella vuosisataiset perinteet ja se on merkittävä sidostoimiala lihanjalostukselle ja matkailulle erityisesti Syötteen, Taivalkosken ja Ruka-Kuusamon alueilla. Lisäksi poronhoidolla on suuri merkitys hiljenevän maaseudun asuttuna pitämiseksi.

Maakuntakaavat ovat luonteeltaan yleispiirteisiä, eikä niillä voida ratkaista kaikkia yksityiskohtaisempaa suunnittelua vaativia maankäytön yhteensovittamisen kysymyksiä. Ne kuitenkin ohjaavat tarkempaa kaavoitusta sekä erilaisten maankäyttöhankkeiden ja tie- tai rataliikennesuunnitelmien alkutaipaleita. Siksi maakuntakaavoituksessa tulee turvata myös poronhoidon edellytyksiä erilaisilla kaavamerkinnoilla ja -määräyksillä.

Poronhoidon huomioon ottaminen kaavoituksessa

Poronhoito on merkittävä ja pitkän historian omaava maankäyttömuoto koko poronhoitoalueella. Poronhoito-oikeus ja siihen kiinteästi kuuluva vapaa laidunnusoikeus on ikiaikainen nautintaoikeus, joka on suoraan lailla turvattu erityinen oikeus (poronhoitolaki, PHL 848/1990). Poronhoitolain lisäksi valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) edellyttävät, että poronhoitoalueella on turvattava poronhoidon alueidenkäyttölliset edellytykset. Maakuntakaavaa laadittaessa on huolehdittava valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamisesta siten, että edistetään niiden toteuttamista (MRL 132/1999, 24.2 §). Velvoite koskee oikeudellisesti kaikkea kaavoitusta. Maakuntakaavan sisältövaatimuksissa (MRL 28 §) edellytetään kiinnitettävän erityisesti huomiota muun muassa maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin sekä maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen. Poronhoito on poronhoitoalueella keskeinen osa alueen elinkeinoelämää ja laajojen maa-alueiden käyttäjänä altis muun maankäytön vaikutuksille. Poronhoito on lisäksi kiinteä osa Pohjois-Suomen kulttuuriperintöä. Poronhoitoalueella tapahtuva maankäytön suunnittelu on siis elinkeinon ja kulttuuriperinnön jatkuvuuden kannalta keskeinen kysymys.

Poronhoitoalueella vuorovaikutteisuutta on käytännössä toteutettu erilaisilla osallistavilla suunnittelu- ja neuvotteluprosesseilla. PHL 53 § velvoittaa viranomaisen neuvottelemaan asianosaisen paliskunnan kanssa valtion maita koskevan suunnittelun yhteydessä, mikäli sen katsotaan olennaisesti vaikuttavan poronhoidon harjoittamiseen. Hyvä neuvottelukäytäntö tarkoittaa, että neuvotteluissa on todellinen mahdollisuus vaikuttaa asioihin ja että osapuolet ovat toisiinsa nähden tasavertaisia. Neuvottelut asianosaisten paliskuntien kanssa tulee aloittaa riittävän aikaisessa vaiheessa kaavan tai hankkeen suunnittelua ja ne tulee ajoittaa poronhoidon kannalta siten, että asiaan on mahdollisuus perehtyä, ei kiivaimpaan etto- ja erotusaikaan. Poronhoitolain mukaisia neuvotteluita on alettu toteuttaa maakuntakaavoituksessa Pohjois-Pohjanmaalla. 2. vaihekaavan yhteydessä käydyissä neuvotteluissa sivuttiin myös 3. vaihemaakuntakaavaa. **3. vaihemaakuntakaavasta on kuitenkin vielä syytä järjestää neuvottelut, sillä se on keskeneräinen poronhoidon huomioon ottamisen suhteen.**

Poronhoitoa koskevaa paikkatietoaineistoa on ajantasaistettu Suomen ympäristökeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen toimesta TOKAT-hankkeessa ja se on entistä laadukkaampaa. Pohjois-Pohjanmaan alueen paliskuntien aineisto on valmis ja se on maakuntaliiton käytössä.

Poronhoito 3. vaihemaakuntakaavassa

Poronhoitoa käsitellään kaavaselostuksessa omassa luvussaan 3.10. Lukua tulisi muokata joiltakin osin.

Porojen vapaa laidunnusoikeus (PHL 3 §) koskettaa tietyn rajoituksen koko poronhoitoaluetta. Tämä oikeus on syytä tuoda selkeästi esille maakuntakaavassa. Kaavaselostukseen tulee lisätä poronhoitolain 3. pykälä sivulle 67.

Kaavaselostukseen tulisi myös lisätä tietoa poronhoidon merkityksestä alueella, kuten sen merkityksestä syrjäseutujen elinvoimaisena pitämisessä sekä merkittävänä sidostoimialana koko ajan kasvavalle matkailulle (porotilamatkailu, ruokaelämykset). Kaavaselostuksen poronhoitoa käsittelevän osion toiseksi viimeisessä kappaleessa käsitellään poronhoitoalueen suunnittelumääräystä. Se on muuttunut, mutta tekstissä sanotaan määräyksen olevan entisessä muodossaan. Selostukseen olisi myös hyvä lisätä tekstiä siitä, mitä poronhoitoon olennaisesti vaikuttavat alueidenkäyttömuodot ovat (ainakin metsätalous, turvetuotanto, tuulivoimatuotanto, matkailu, kaivostoiminta) ja mielellään myös, että miten ne voivat vaikuttaa poronhoitoon, jotta lukijalle tulisi ymmärrys kaavamääräyksen tarpeellisuudesta.

Poronhoidon kaavamerkinnot ja -määräykset

Poronhoitoalueen raja on merkitty Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavaan ja aluetta koskevaa suunnittelumääräystä on uudistettu. Se kuuluu:

Poronhoitoalueella on turvattava poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset. Poronhoitoon olennaisesti vaikuttavaa alueiden käyttöä suunniteltaessa on otettava huomioon poronhoidolle tärkeät alueet, kuten erotus- ja ruokintapaikat sekä pyynti-aidat, jotka on esitetty maakuntakaavan selostuksessa. Valtion maiden osalta on neuvoteltava asianomaisen paliskunnan kanssa.

Määräys on tarpeellinen, hyvä ja oikeansuuntainen. Sen sijaa, että luetellaan toimintoja ja maankäyttömuotoja, jotka voivat vaikuttaa poronhoitoon, kuten ennen, on otettu käyttöön laajempi käsite ”olennaisesti vaikuttava alueiden käyttö”. Tällöin asiaa arvioidaan tapauskohtaisesti ja myös sellaisten toimintojen osalta, joita tällä hetkellä ei osata ennalta määrittää. Maakuntakaavan selostuksessa ei ole esitetty määräyksessä mainittuja poronhoidolle tärkeitä alueita, jotta niihin olisi voinut ottaa kantaa tässä vaiheessa. Kun ne saadaan, asiaa tulisi käsitellä PHL 53§ mukaisissa neuvotteluissa paliskuntien kanssa.

Elinkeinon erityisluonne huomioon ottaen maakuntakaavassa olisi tämän yleisen suunnittelumääräyksen lisäksi tarpeellista merkitä maakuntakaavakartalle alueita tai kohteita, jotka ovat poronhoidolle ratkaisevan tärkeitä. Tällaisia ovat paliskuntien toiminnalliset aitapaikka-alueet. Tässä voisi käyttää ph -kohdemerkintää: *Poronhoidon kannalta erityisen tärkeä kohde/aita*. Ph-merkintään voisi liittää suunnittelumääräyksen, jolla määrättäisiin turvaamaan kohteen säilyminen niin että itse kohteen lisäksi sen lähiympäristö tulisi turvatuksi, sillä aitapaikka menettää merkityksensä, jos sille johtavat porojen kuljetusreitit katkaistaan häiritsevällä toiminnalla. Ainakin valtion mailla sijaitsevat aidat tulisi merkitä maakuntakaavaan.

Paliskuntien väliset rajat

Lapin maakuntakaavoihin merkitään paliskuntien väliset rajat. Tämä on hyvä informaatiota lisäävä käytäntö ja harkitsemisen arvoista myös muualla poronhoitoalueella. Paliskuntien väliset toimialueiden rajat vahvistaa Lapin aluehallintovirasto. Mikäli paliskuntien rajoja merkitään, tulee viralliset rajat

merkitä kaavaan AVI:n vahvistamien sanallisten kuvausten mukaisina. Hallinnolliset rajat on tarkistettu TOKAT-hankkeen paikkatietoaineistojen päivityksessä.

Muut kaavamerkinnät

Suojelumerkinnät

Suojelualueet, Pohjois-Pohjanmaalla etenkin soidensuojelualueet, ovat erittäin tärkeitä laidunalueita paliskunnille. Esimerkiksi Kiimingin paliskunnan alueella on useita SL-1 -alueiksi merkittyjä alueita lukuisten laidunala poisivien turvetuotantoalueiden vastapainoksi. Kiimingin paliskunta esittää, että SL-1 merkityt Kortesus (SL-1.27), Värkkisuo (SL-1.28), Hautasuo (SL-1.18) ja Hannunsuo (SL-1.17) sekä paliskunnan rajalla sijaitsevat Isosuo (SL-1.19) ja Leväsuo (SL-1.17) tulisi perustaa suojelualueiksi luonnonsuojelulailta tai Metsähallituksen omalla päätöksellä. Paliskunta esittää, että maakunta-kaavaan merkittäisiin SL-1 -merkinnällä myös Värkkisuon eteläpuolella sijaitseva Säippäsuo. Alueilla on erittäin merkittävä rooli Kiimingin paliskunnan proroidolle kesälaidunalueina. Luonnonvaraisia suoalueita on alueella vähän ja ne, jotka ovat ojittamatta, tulisi turvata turvetuotannon ja metsätalouden ulkopuolelle.

Tuulivoima

Tuulivoimalle on osoitettu maakuntakaavassa maa-alueita tv-1 merkinnällä. Kaavamerkinnän suunnittelumääräyksellä ohjataan poronhoidon edellytysten turvaamiseen poronhoitoalueella. Tämä on hankkeiden potentiaalisten merkittävien vaikutusten vuoksi perusteltu ja tarpeellinen määräys.

Tv-1 -aluemerkintöjä on poistettu poronhoitoalueelta (303 ja 305). Tämä on positiivista. Alueella on kuitenkin muutamia hankkeita, joista paliskunnat nostavat esiin seuraavia huomioita.

Pahkakosken tuulivoima-alue on merkitty maakuntakaavaan 1. vaihemaakuntakaavan yhteydessä. Tv-1 -merkintä on varsin laaja, ja alueella toimiva Kiimingin paliskunta katsoo, että näin laajasti toteutettuna hanke aiheuttaisi merkittävän haitan poronhoidolle. Merkintää tulisi supistaa ja mikäli yhteysviranomaisen katsoo YVA-selostuksen lausunnossaan, että hanke ei ole toteuttamiskelpoinen, tulisi merkintä poistaa maakuntakaavasta ehdotusvaiheessa.

Maaningan tuulivoimahanke sijoittuu Tolvan paliskunnan alueelle Kuusamoon. Hanke on merkitty maakuntakaavaan se-3 -selvitysaluemerkinnällä: ”Merkinnällä osoitetaan tuulivoimatuotantoon suunniteltua aluetta, jonka soveltuvuus merkitykseltään seudullisen tuulivoima-alueen rakentamiseen sekä alueen laajuus ratkaistaan 3. vaihemaakuntakaavan ehdotuksessa.” Selostuksesta ei käy ilmi, mitä tämä selvitysalueen soveltuvuuden selvittäminen käytännössä tarkoittaa.

Tolvan paliskunta ja Paliskuntain yhdistys katsovat, ettei Maaningan hanke ole toteuttamiskelpoinen poronhoidon näkökulmasta. Se on aivan liian laaja ja poronhoidolle elintärkeällä alueella ja aiheuttaisi

siten kohtuuttomat haitalliset vaikutukset. Koko paliskunnan toiminta on vaarassa, jos hanke toteutetaan tällaisena kuin se nyt on esitetty. Loppuvuonna 2016 Kuusamon kaupungilla nähtävillä olleessa hankkeen osayleiskaavassa oli osoitettu 60 tuulivoimalaa. Kaavaluonnoksessa poronhoitoa ei oltu huomioitu mitenkään, ei kaavamerkinnöissä eikä YVA:ssa hankkeen haitallisten vaikutusten lieventämiseksi esitetyillä toimilla. Tämä kuvastaa toimijoiden asennetta ja lähtökohtia: poronhoidon turvaamista ei aiota toteuttaa hankkeessa maakuntakaavan määräysten mukaisesti. Tolvan paliskunta ja Paliskuntain yhdistys esittävät, ettei Maaningan hanketta merkitä maakuntakaavaan.

Yhteenveto

Poronhoito tulee huomioida maakuntakaavoituksessa asianmukaisin kaavamerkinnöin ja -määräyksin. Kaavaselostusta on syytä muokata ja täydentää poronhoidon osalta.

Paliskuntien osallistaminen suunnitteluun sekä paliskuntien edustajien kanssa käytävät lakisäätteiset neuvottelut tulee hoitaa asianmukaisesti. 3. vaihemaakuntakaavan ehdotusvaiheessa tulee neuvotella paliskuntien kanssa PHL 53 § mukaisesti.

Poronhoitoon vaikuttavaa maankäyttöä käsitellään kaavassa. Asianosaisten paliskuntien lausuntoihin ja esiin tuomiin tarpeisiin on kiinnitettävä erityistä huomiota jatkovalmistelussa.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

ma/ao